

**«ЯСНОВИДЦІ НЕВИДИМИХ СВІТІВ»
(СВОЕРІДНІСТЬ І ВИЯВИ ВІЗІОНЕРСЬКОГО ТИПУ ТВОРЧОСТИ)**

Доповідь Василя Пахаренка «Своєрідність і вияви візійерського типу творчості» присвячена аналізу основних складників візійерського типу художнього мислення, а також специфіки поєднання візійерства і психологізму у світосприйманні митців-геніїв.

За концепцією К. Г. Юнга, психологічний тип творчості зосереджується на свідомісному рівні сприймання світу, візійерський – на позасвідомісному.

Характерні риси стилю візійера – метафоричність, архетипна символіка, синтеза мистецтв, експериментаторство, герметизм, проникнення у трансцендентні обшири буття, профетизм.

Механізм яснобачення дослідники-детерміністи пояснюють випадковим збігом або прогнозуванням ситуації. Містики ж уважають, що здатністю пророкувати наділяють людину, навіть поза її волею, Вищі Сили. Найбільш переконливим видається аналітико-психологічне трактування проблеми: візійерство дозволяє митцеві черпати інформацію з глибин колективного позасвідомого. Митець же геній гармонійно поєднує свідомісну і позасвідомісну грані своєї душі, прогнозизм і профетизм. Цим пояснюється глобальність і точність їхніх візійувань.

Ключові слова: психологічний тип творчості, візійерський тип творчості, надхнення, наслання, колективне позасвідоме, прогнозизм, профетизм, геній, Т. Шевченко.

Постановка проблеми. Будь-який процес людської творчості – засадничо двоїстий. У такий спосіб оприявнюється, може, найвизначальніша риса нашої психіки – внутрішня розчакнутість, амбівалентність. Що цілком закономірно для феномену живорослого, покликаного самопоставати, яким і є людина. Сутністю людини, зауважує Е. Фром, є «суперечність, яка примушує шукати щораз нові рішення, котрі своєю чергою викликають нові й нові суперечності» [1, 387].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідники завжди уловлюють цю двополюсність мистецтва. Щоправда, іменують її по-різному – залежно від обраної грані розгляду. Отож розрізняють мистецтво романтичне й реалістичне за методом, елітарне й масове, аполонівське й діонісійське, маскуліне і феміністичне, сповідальне і метафоричне тощо. Кожен такий вимір відкриває нові обрії незглибимого дива мистецтва.

Вельми продуктивним видається окреслення ще однієї творчої бінарності, здійснене фундатором аналітичної психології К. Г. Юнгом, – інтровертність / екстравертність або психологізм / візійерство.

Творчість К. Г. Юнг трактує як естетичний вияв психічної цілісності людини: свідомого «Я», індивідуального й колективного позасвідомого. У різних митців складається різне співвідношення цих граней психіки – дисгармонія або ж їхня гармонійна взаємодія.

Так от, в інтровертному типі творчості (не плутати з психотипом) домінує свідоме і значну роль виконує індивідуальне позасвідоме (комплекси). Твори цього типу точно відповідають задумові автора досягнути потрібного йому ефекту. Митець «піддає свій матеріал певній обробці, переслідуючи цілком виразну мету; дещо доточує, щось прибирає, акцентуючи одні моменти і затушовуючи інші, додаючи пару мазків там, трошки тут, уважно стежачи за загальним ефектом і віддаючи належне вимогам форми і стилю» [2, 17].

В екстравертному типі панує позасвідоме, насамперед колективне. Тут ніби якась стороння сила оволодіває автором. Його «перо пише щось, на що він дивиться з відвертим здивуванням. Твір несе разом з собою свою особливу форму; усе, що автор хоче додати, відкидається, а те, що він сам намагається відкинути, виникає знову. Тоді як свідоме мислення стоїть збоку, вражене цим феноменом, автора захоплює потік думок і образів, котрих він ніколи не мав наміру створювати і котрі з його доброї волі ніколи б не змогли здобутися на існування. Але на противагу собі самому автор змушений визнати, що це говорить його власне Я, його власна внутрішня природа відкриває себе і промовляє те, що ніколи не спадало йому на думку» [2, 17-18].

Поглиблюючи свою концепцію, Юнг перейменовує згодом інтровертний тип творчості на психологічний, а екстравертний – на візіонерський.

Психологічний використовує матеріал, досяжний свідомості: життєвий досвід, мільйони разів повторювані людські долі, як їх осягає чи бодай відчуває пересічна свідомість, «психічний передній план». Цей тип «скрізь обертається в межах психологічно зрозумілого і вловимого» [3, 96].

Візіонерський тип зображує переживання, «зовсім невідомі, їх сутність незвичайна, їх природа глибока, вони ніби походять з глибини віків, від первісної людини або з царства світла й темряви, з царства надлюдської природи. Це первинне переживання, що його людська природа загрожує вбити, розклавши на слабкості та незбагненні сутності... З одного боку, це переживання має вид різнобарвного, демонічно-гротескного, яке руйнує людські цінності та прекрасні форми, це відразливий клубок вічного хаосу... З іншого боку, це або одкровення, висоти чи глибини якого людська уява майже не здатна дослідити, або це щось прекрасне, збагнути яке даремно намагаються слова» [3, 96-97].

Візіонерське мистецтво, за Юнгом, «розпанахує завісу, на якій намальовані картини космосу» (тобто унормованої, поясненої людиною картини буття) і дозволяє зазирнути у незбагненні глибини. «Куди? В інші світи? Чи в затьмарення духа? Чи в прадавні першопочатки людської душі? Чи в майбутнє ще не народжених поколінь? Ми не можемо відповісти на ці запитання ні “так”, ні “ні”» [3, с.97]. До речі, який промовистий перегук цих Юнгівських запитань-векторів з Шевченковою формулою «і мертвим, і живим, і ненародженим».

Мета статті – дослідити основні вияви візіонерського типу творчості, специфіку поєднання візіонерства і психологізму у художньому мисленні митців-геніїв.

Виклад основного матеріалу. Серед митців-візіонерів Юнг називає Данте, Гете, Вагнера, Блейка (і як поета, і як художника), Гофмана, Гагарда, Шпіттелера і зауважує: «Список неважко продовжити». Справді, до цього поважного кола можемо віднести й даоських та буддистських давніх східних малярів і поетів, й українця А. Рубльова, і багатьох творців-романтиків, символістів, експресіоністів, сюрреалістів – аж до П. Тичини, М. Чюрльоніса, В. Стуса, А. Тарковського, М. Приймаченко, М. Воробйова, І. Марчука й далі.

Характерні риси стилю митця-візіонера: глибинна метафоричність, надускладнене асоціювання, архетипна символіка, тяжіння до синестезії, синтези мистецтв, розкута, мінлива, експериментаторська форма, звідси нерідко герметичність текстів.

Найвизначальніша ж, певно, особливість такого типу творчості – здатність проникати у трансцендентне, уловлювати і ретранслювати у наш вимір музику «космічного оркестру», за П. Тичиною мовлячи. Точно назвав М. Чюрльоніса Вяч. Іванов – «ясновидець невидимого світу» [4, 5]. Це захопливий і водночас моторошний досвід сприймання вічного, нескінченного, ідеально досконалого, власне – істини, тобто всеєдності буття, створеного й керованого любов'ю.

Яскраві вияви цього дивовижного досвіду – наприклад, спогад Г. Сковороди про своє містичне переживання [див. 5, 77] чи відомі рядки П. Тичини:

Прокинувся я – і я вже Ти:
Над мною, підо мною
Горять світи, біжать світи
Музичною рікою.

І стежив я, і я веснів:
Акордились планети.
Навік я взяв, що Ти не Гнів, –
Лиш Соняшні Клярнети [6, 9].

Одним із наслідків духовного яснобачення є пророчий дар. Його так чи інак демонструє більшість митців та мислителів-візіонерів. Це може бути безпомилкове передбачення конкретної майбутньої події, власної долі чи долі цілого народу або й людства, якогось наукового відкриття тощо.

Скажімо, Вергілій у 4 еклозі провістив непорочне зачаття й народження Спасителя за 30 років до цієї події [див. 7, 51-52]. В. Вітмен в одному з віршів зафіксував невинне розширення Всесвіту – за півстоліття до того, як фізики відкрили цей факт завдяки ефекту червоного зміщення.

16-річний М. Лермонтов майже за століття до перевороту 1917 р. передбачив загибель російської монархії та пекельну добу комуністичного терору. 1830 р., якраз у час максимального зміцнення самодержавства після розгрому повстання декабристів, юнак писав:

Настанет год, России черный год,
Когда царей корона упадет;
Забудет чернь к ним прежнюю любовь,
И пища многих будет смерть и кровь... [8, 128]

Спророковано у вірші й появу новітнього інквізитора Сталіна, й Голодомор:

И станет глад сей бедный край терзать;
И зарево окрасит волны рек:
В тот день явится мощный человек,
И ты его узнаешь – и поймешь,
Зачем в руке его булатный нож;
И горе для тебя! – твой плач, твой стон
Ему тогда покажется смешон... [8, 128]

Той же М. Лермонтов у вірші «Сон» незадовго до несподіваної й фатальної дуелі з майором Мартиновим точно змалював свою загибель. Так само й Т. Шевченко безпомилково передбачив свою смерть «в снігу на чужині». А В. Стус – і своє аж посмертне тріумфальне повернення в Україну:

Народе мій, до тебе я ще верну,
як в смерті обернуся до життя [9, 206].

Моторошну візію Чорнобиля знаходимо у вірші «Гуральня» Т. Осьмачки, написаному за 65 років до катастрофи:

Україна варить пиво на Дніпрі.
Мов туманом,
сірим димом
оповиті села,
ліси, поля
і луги...
З африканської пустелі видно в димах
примару світову
коло Києва в степу –
гуральню! [10, 22].

Схожі приклади можна наводити довго. Та постає інше запитання: яка природа, механізм профетичного мислення? Різноманітні трактування цієї проблеми, на мій погляд, зводяться до двох протилежних підходів – детерміністичного (науково-раціонального) і містичного (точніше – язичницького).

На думку прихильників першого підходу, здійснене пророцтво пояснюється або випадковим збігом, або тим, що його автор на основі глибокого аналізу наявної ситуації зробив правильний прогноз. Хід історії, мовляв, неминучий, майбутнє визначається минулим, певні події настають з невідворотністю. Тому можна передбачити наслідки подій, проаналізувавши причини, що їх викликали.

Лише цими двома чинниками – збігом і прогнозуванням – пояснюють природу пророцтв, зрозуміло, раціоналісти, зациклені на матеріальному вимірі буття. Хоча, як не дивно, солідаризуються з ними нерідко й релігійні мислителі. Скажімо, св. Августин доводить: прийдешности ще немає, отже, вона й не існує, і побачити її взагалі не можна, «але можна провістити на підставі тієї дійсності, що вже існує і яку можна побачити» [11, 226]. На доказ свого висновку мислитель наводить аналогію: я бачу вранішню зорю і вже наперед провіщаю схід сонця, якого ще не видно.

Спираючись на цю думку, уже сучасний відомий богослов ієромонах Іов (Афанасій Гумеров) висновує: «Вираз “поетичне пророцтво” не що більше, як мовний стереотип. Природа поетичного обдарування не дає жодних особливих можливостей випереджати теперішність. Дослідження відомих прикладів поетичних пророцтв не залишають сумнівів у тому, що їхньою основою є не одкровення про майбутнє, а художнє переживання минулого чи теперішнього» [12].

Суто детерміністичні (посейбічні) пояснення профетизму мають насамперед психологічне підґрунтя. На нього вказує Юнг: «Звісно ж, значно складніше повірити, що провидницький досвід може бути реальним... Довкола нього вбачається фатальний ореол метафізики, котрий ми повинні зруйнувати в ім'я здорового глузду. Ми доходимо висновку, що такі речі не можна сприймати серйозно, або ж світ знову провалиться у морок марновірства. Будь-яка людина, що не має явної схильності до окультизму, постарается оминуть провидницький досвід як “життеподібні фантазії” або “поетичні вільності”» [2, 40-41].

Окрім психологічного, є ще один вагомий мотив зосередження релігійних дослідників профетизму на суто матеріальній площині, але про нього скажемо далі.

І все ж трапляються такі разючі збіги передбачення і пізнішого факту, що годі пояснити їх тільки випадковістю чи прогнозом. Для прикладу, Д. Свіфт у «Мандрах Гуллівера» достовірно описав два супутники Марса – їхні маси, параметри орбіт та швидкість обертання. Астрономи ж відкрили їх тільки через півтора століття.

1838 р. Едгар По видав повість, у якій ішлося про те, що четверо чоловіків, урятувавшись після кораблетроші, багато діб провели у морі без їжі й води. Щоб вижити, троє з них убили четвертого – Річарда Паркера. А 1884 р. точно така подія сталася насправді. До речі, нещасного вбитого звали Річард Паркер.

1898 р. американський письменник-фантаст Морган Робертсон розповів у повісті «Марнота» про загибель суперсучасного корабля «Титан», який під час свого першого рейсу зіткнувся з величезним айсбергом. А через 14 років сталася трагедія «Титаніка». Причому збіглися технічні характеристики вигаданого й реального суперлайнерів, час катастрофи (квітнева північ), причина (небезпечна максимальна швидкість у крижаних водах і як наслідок зіткнення з айсбергом і пошкодження саме правого борту), а також причина величезного числа жертв (брак шлюпок через упевненість власників у невразливості судна).

1908 р. з'явився роман-утопія А. Богданова «Червона зірка», у якому було вгадано головний символ майбутньої комуністичної імперії (реально установлений тільки через 10 років, на час же написання твору зірка, тільки біла, була атрибутом царської армії). До речі, цей письменник передбачив також появу реактивних двигунів, телебачення, комп'ютерів, переливання крові та ін.

У серпні 1999 р. Александр Покровський створив повість «72 метри». Її сюжет: підводний човен «Город» вийшов на навчання в Баренцеве море, а після запуску навчальної торпеди затонув, зіткнувшись з підводною міною. Через рік, 12 серпня 2000 р., саме так загинув насправді атомний підводний човен «Курськ». Збіглися навіть деталі – класи обох човнів, місце катастрофи (аж до квадрата), час, глибина. До слова, ще 1980 р. Ванга передбачила: «Курськ піде під воду, і весь світ буде його оплакувати» [див. 13].

Прихильники іншого, містичного підходу вважають, що здатністю пророкувати наділяють людину Вищі Сили, використовуючи обраного як рупор, ретранслятор, радіо чи телефон. І то поза його волею чи навіть розумінням. Ще Сократ твердив, що поети творять не завдяки своїй мудрості, «а завдяки своїй певній природній здатності, ніби в нестямі, подібно до ворожбитів і пророків; адже ці теж говорять багато доброго, хоч зовсім не розуміють того, про що говорять» [14].

Такий погляд досить поширений і зараз. До прикладу, відома дослідниця природи творчості О. Слоньовська наголошує: «Сили Провидіння обирають генія найефективнішим знаряддям впливу на окремих народ чи все людство в перспективі й заставляють його своїми творами... значно випереджувати свій час» [15, 70]. Отже, «вибирають» і «заставляють».

Найбільш переконливо природу профетизму розкриває К. Г. Юнг: цілком відкритий позасвідомому, митець-візіонер у момент найвищого ступеня надхнення (наслання), себто зміни психіки, іноді на якийсь момент одержує доступ до колективного позасвідомого і черпає звідти інформацію (у вигляді снів, символів, візій) про минуле, сучасне, майбутнє, понадчасове.

Уже згадуваний А. Покровський, наприклад, розповідає в інтерв'ю: «Коли я писав – це було надхнення... Ти пишеш – ніби кіно дивишся, дуже легко й швидко. Я бачив усі подробиці події, розташування кожної деталі і навіть обличчя членів екіпажу» [16].

Фізики, геологи, розвиваючи теорії В. Вернадського, Б. Малиновського, А. Айнштайна, також говорять про енергетично-інформаційне поле Землі, налаштовуватись на яке здатні окремі люди.

Однак навіть проникливий Юнг вважає, що людина-творець до певної міри відіграє роль «живого, біологічного інкубатора» для народження твору; «автор становить собою у найглибшому сенсі інструмент і в силу цього підпорядкований своєму творінню» [3, 118].

Не випадково цей другий підхід можна назвати ще язичницьким, – бо він (утім, як і перший) у суті своїй фаталістичний і неперсоналістичний, а отже, нехристиянський. Себто визнає панування долі над людиною, відмовляє особистості у змозі вибору, суверенності, незалежності.

Саме через те старо-, а особливо новозавітна традиція засуджує магію, чаклунство, фаталізм, а натомість послідовно обстоює ідею, що людина як істота богоподібна у будь-якій ситуації здатна і має робити вибір між добром і злом, здатна долати, змінювати долю.

Це і є той згаданий вище другий мотив, що спонукає деяких богословів зводити пророчий дар лише до прогнозизму. Господь посилає на землю пророків, твердить Біблія, щоб ті, показавши можливий жахливий варіант майбутнього, застерегли людей від фатальних діянь. Чимало пророцтв – і давніх, і сьогочасних, сумних і обнадійливих – залишилися нездійсненими. Причиною цього – не лише слабкість ясновидця чи хибне розшифрування візії, а й те, що люди змінюють майбутнє, своїми вчинками виписують кращий, аніж передбачалося, чи гірший його сценарій.

Кожне зі згаданих пояснень механізму профетизму, вочевидь, має свій резон. Здійснене пророцтво може бути наслідком випадкового збігу, вдумливого прогнозу, несвідомого ретранслявання інформації Вищих Сил. Але трапляються в історії людства і провидці-генії. Їхнє бачення світу кардинально відрізняється від узвичаєного, воно одухотворене, максимально наближене до істини. Зокрема й пророцтва геніїв найбільш глобальні, вірогідні та доленосні і при цьому свідомі, тут уже пророк – не пасивний рупор-передавач, а далекоглядний порадник. Чому так відбувається?

Надмета людини – стати цілісною, самостійною, вільною особистістю (І. Франко казав – «цілим чоловіком»), тобто стати дорослим у духовному сенсі. Геній найближче з-поміж нас доходить до цієї мети. Тому спробається гармонійно поєднати свідомісну і позасвідомісну грані своєї душі, психологічний і візіонерський типи творчості, прогнозизм і профетизм.

Чи не найяскравішим зразком такого синтетичного яснобачення є, наприклад, творчість Т. Шевченка. У тому й надпотужна енергетика, і безпомилність його численних пророкувань, що вони виростають із органічного поєднання раціонально-прогностичного і суто містичного первнів¹.

Серед найразючіших, на мій погляд, – візія того, що бездержавна («безверха») УРСР мирно («без сокири») своєю загибеллю знищить і Російську імперію:

... і без сокири
Аж зареве та загуде,
Козак безверхий упаде,
Розтрощить трон, порве порфіру,
Роздавить вашого кумира,
Людській шашелі. Няньки,
Дядьки отечества чужого! [див. 18, 368].

1991 р. ми пересвідчилися в істинності цих слів, які доти багатьом видавалися нонсенсом².

Варто пам'ятати, що Шевченкові віщування, надто ж трагічні, мають здатність оприявнюватися періодично, – аж поки буде розірвано причиново-наслідкові зв'язки, що їх зумовлюють. Отже, поет точно визначив ці зв'язки і спрогнозував їхню тяглість.

Скажімо, адресатами поеми з вельми промовистою назвою «І мертвим, і живим, і ненародженим землякам моїм в Україні і не в Україні моє дружнє посланіє», як виявляється, є не

¹ Цій проблемі присвятив ґрунтовну розвідку В. Яременко [див. 17, 61-71]. Дослідник хіба що затінує містичне джерело Шевченкового профетизму, зосередивши увагу на етичному й інтелектуальному. Але прозорливість, богонадхненність поетових віщувальних явраз і забезпечується єдністю цих трьох джерел. Пригадаймо бодай, що більшість поезій митець створив у стані найвищого ступеня надхнення – насланія. Цей стан відкриває творцеві доступ до найглибших пластів колективного позасвідомого, а за ними – аж до містичних обширів.

² Докладніше аналізую цей вірш у книжці «Шевченко як геній» [19, 757-760].

тільки Шевченкові сучасники дворяни-інтелігенти, а й діячі Центральної Ради та Гетьманату, й українські націонал-комуністи 1920-х р., і владці часів Януковича, і сучасна панівна верства. Перечитаймо під цим оглядом поему і переконаємося, що в ній дано розгорнутий проникливий аналіз зокрема й сучасної української історії. Глибинно розкрито її суперечності й трагізм з розстрілом Майдану й війною на Сході включно, чітко названі причини цих бід, шляхи порятунку і змальовано ту катастрофу, яка станеться (і не раз уже ставалася) у разі ігнорування застережень.

Висновки. Не помиляється Біблія, генії-провидці приходять у цей світ, щоб допомогти нам, убогодушним, не помилятися у найголовнішому, обирати шлях порятунку, наближення до істини, до щастя, до себе. Треба лишень учитися їх чути, розуміти і зважитися нарешті їм вірити.

Список використаної літератури

1. Фромм Э. Душа человека/ Эрих Фромм. – Москва: Транзиткнига, 2004. – 574 с.
2. Юнг К. Г. Психологический анализ и искусство : [пер. с англ.] / Карл-Густав Юнг, Эрих Нойман. – Москва : REFL-book ; К. : Ваклер, 1996. – 304 с. – (Актуальная психология).
3. Юнг К. Г. Психология и поэтическое творчество / Карл Густав Юнг ; [пер. с нем., прим. С. Аверинцева] // Самосознание европейской культуры XX века: мыслители и писатели Запада о месте культуры в совр. о-ве / [сост. Р. Гальцева]. – Москва: Политиздат, 1991. – С. 103-118.
4. Иванов В. Чиурльонис и проблема синтеза искусств/ Вячеслав Иванов. // Аполлон. – 1914. – № 3.
5. Чижевський Д. Нариси з історії філософії на Україні / Дмитро Чижевський. – К. : Орії, 1992. – 230 с.
6. Тичина П. Сонячні кларнети : [поетії] / Павло Тичина ; [упоряд., підгот. текстів, прим. С. Гальченка]. – К. : Дніпро, 1990. – 399 с.
7. Антична література: Хрестоматія [упор. О. Білецький]. – К.: Радянська школа, 1968. – 612 с.
8. Лермонтов М. Собр. соч. : в 4 т. – Ленинград: Наука, 1979-1981. – Т. 1. – 655 с.
9. Стус В. Палімпсест. Вибране / Василь Стус. – К.: Факт, 2003. – 432 с.
10. Осьмачка Т. Поетії/ Тодось Осьмачка. – К.: Радянський письменник, 1991. – 252 с.
11. Августин, Святий. Сповідь [пер. з лат. Ю. Мушака]. – К.: Основи, 1996. – 319 с.
12. Иеромонах Иов. 1115 вопросов священнику [Электронный ресурс]/ Иеромонах Иов. – Режим доступа: <http://azbyka.ru/1115-voprosov-svyashhenniku>
13. Абрамов В. 100 лет пророчице Ванг. / В. Абрамов. // Сегодня. – 2011. – 28 января.
14. Платон. Собрание сочинений [Электронный ресурс]/ Платон. – Режим доступа: http://publ.lib.ru/ARCHIVES/P/PLATON/_Platon.html.
15. Слоньовська О. Слід невиловимого Протея: (міф України в літературі української діаспори 2—50-х років ХХ ст.) [монографія]/ Ольга Слоньовська. – Івано-Франківськ; Коломия: Плаї; Вік, 2007. – 668 с.
16. Удивительные истории спасения: почему люди предчувствуют катастрофы [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ren.tv/novosti/2015-08-19/udivitelnye-istorii-spaseniya-pochemu-lyudi-predchuvstvuyut-katastrofy>.
17. Яременко В. Доля, пророцтво і прогноз у раціональному обрамленні Т. Шевченка/ Василь Яременко // Шевченків світ. – Ч. 4. – С. 61-71.
18. Шевченко Т. Повне зібрання творів. У 12 т. Т. 2. Поезія 1847- 1861 / Тарас Шевченко ; [редкол.: М. Жулинський (голова) та ін.]. – К. : Наук. думка, 2003. – 784 с.
19. Пахаренко В. Шевченко як геній [монографія] / Василь Пахаренко. – Черкаси: Брама-Україна, 2013. – 840 с.

References

1. Fromm E. (2004). *A human soul*. Moscow: Transitkniga. (in Russ.)
2. Jung C.G. (1996). *Psychoanalysis and art: [translation from English]*. In C.G. Jung, & E. Neuman, *Actual psychology*. Moscow: REFL-book; Kyiv: Vakler. (in Russ.)
3. Jung C.G. (1991). *Psychology and poetic creativity*. In R. Gal'tsev (Ed.), *European culture self-consciousness of 20th century: Western thinkers and writers about the place of culture in modern society*, (pp. 103-118). Moscow: Politizdat. (in Russ.)
4. Ivanov V. (1914). *Chiurlionis and the synthesis of arts issue*. In *Apollo*, vol. 3. (in Russ.)
5. Chyzhevskiy D. (1992). *Essays on history of philosophy in Ukraine*. Kyiv: Orii. (in Ukr.)
6. Tychyna P. (1990). *Sunny clarinets: [poetry]*. Kyiv: Dnipro. (in Ukr.)
7. O. Bilets'kyi (Ed.) (1968). *Antique literature: reading book*. Kyiv: Radyans'ka shkola. (in Ukr.)
8. Lermontov M. (1979-1981). *Collected works in 4 volumes, vol. 1*. Leningrad: Nauka. (in Russ.)
9. Stus V. (2003). *Palimpsest. Selected works*. Kyiv: Fact. (in Ukr.)
10. Os'machka T. (1991). *Poetry*. Kyiv: Radyanskyi pys'mennyk. (in Ukr.)
11. Augustin, the Saint. (1996). *Confession [translation from Latin by Yu. Mushak]*. Kyiv: Osnovy. (in Ukr.)
12. Ieromonach Iov (n.d.). *1115 questions to a priest*. Retrieved from <http://azbyka.ru/1115-voprosov-svyashhenniku> (in Russ.)
13. Abramov V. (2011, January 28). *The prophetess Vanga is 100 years*. *Segodnya*. (in Russ.)
14. Plato (n.d.). *Collected works*. Retrieved from http://publ.lib.ru/ARCHIVES/P/PLATON/_Platon.html (in Russ.)

15. Sloniou's'ka O. (2007). *Trace of elusive Proteus: Ukrainian myth in Ukrainian Diaspora literature of 20s-50s of the 20th century*. Ivano-Frankivsk; Kolomyia: Plai; Vik. (in Ukr.)
16. Ren.tv (2015, August 19) Amazing stories of salvation: why people apprehend catastrophes. *Ren.tv*. Retrieved from <http://ren.tv/novosti/2015-08-19/udivitelnye-istorii-spaseniya-pochemu-lyudi-predchuvstvuyut-katastrofy> (in Russ.)
17. Yaremenko V. (n.d.). Faith, prophecy and prognosis within rational framework of T. Shevchenko. *Shevchenkiv svit, part 4* (pp. 61-71). (in Ukr.)
18. Shevchenko T. (2003). Poetry of 1847-1861 years. In M. Zhulynskyi (Ed.), *Collected works in 12 volumes, vol 2*. Kyiv: Naukova dumka. (in Ukr.)
19. Pakharenko V. (2013). *Shevchenko as a genius*. Cherkasy: Brama-Ukraina. (in Ukr.)

PAKHARENKO Vasyl Ivanovych,

Doctor of Philological Sciences, Professor of the Department
of Ukrainian Literature and Comparative studies Bohdan Khmelnytsky
National University at Cherkasy
e-mail: paharenko.2011@ukr.net

VISIONARY TYPE OF CREATIVITY: ITS PECULIARITY AND MANIFESTATIONS

Abstract. Introduction. *Duality is essential for any process of human creativity. Thus the most distinguishing feature of a human psyche is revealed – its inner ambivalence. The definition of creative binarity as introversion/extroversion or psychologism/visionariness, given by analytic psychology founder C.G. Jung, seems productive in this context. Especially difficult and significant is visionary type of creativity. It enables to insight into the incomprehensible depths of our psyche and existence as it is.*

Purpose. *This article aims to investigate the main manifestations of visionary type of creativity, peculiarities of visionariness and psychologism interconnection in artistic mentality of a genius.*

Methods. *This investigation is fulfilled within the deeply psychological methodology. According to C. G. Jung's conception, psychological type of creativity is concentrated on conscious level of world perception and the visionary one focuses on unconsciousness.*

Results. *Characteristic features of visionary style involve metaphoricality, archetypal symbolism, synthesis of arts, experimentation, hermeticism, insight into transcendental expanses of existence, prophetism.*

Researchers-determinists explain the mechanism of clairvoyance by a coincidence or prediction of a situation. On the other hand, mystics consider the foreseeing ability to be given a person by Supreme Forces. Analytic psychological interpretation seems the most persuasive: visionariness enables an artist to draw information from the collective unconscious. Artist of a genius harmonically combines conscious and unconscious facets of his soul, predictability and prophesism. Thereby, universalism and accuracy of their prognoses are explained.

A vivid example of such synthetic clairvoyance is, for instance, the work of T. Shevchenko. Superpower energy and faultlessness of his numerous predictions originate from rational, prognostic and merely mystical sources. It should be taken into consideration that Shevchenko's prophecies, especially the tragic ones, tend to periodically come true and this will continue until the cause-and-effect relations, which induce them, are broken with. Thus the poet has precisely indicated these relations and foreseen their contiguity.

The Holy Bible doesn't err, ingenious prophets appear in this world in order to help us, narrow-minded people, to make no doubt about the most important things, to choose the way of salvation and approach truth, happiness and ourselves. We should only learn to hear them, understand and finally dare to believe them.

Originality. *Topicality of this research is determined by an attempt to substantiate the specifics of an artistic world-view by harmonic correlation of extrovert and introvert models in psyche of a genius.*

Conclusion. *Thus, the crucial mission of a genius is to favour spiritual self-formation, maturity of the mankind and the search for harmonic combination of existential opposites.*

Key words: *psychological type of creativity, visionary type of creativity, inspiration, infliction, collective unconscious, prognostics, prophetism, genius, T. Shevchenko.*

*Одержано редакцією 12.10.2016
Прийнято до публікації 08.12.2016*